

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

RAPPORT VAN BEVINDINGEN

KWALITEITSONDERZOEK BIJ DE

A.H. GERHARDSCHOOL – SO/ZMOK

Plaats : Amsterdam
BRIN-nummer : 20YC
Cluster : 4
Onderzoek uitgevoerd op : 31 mei 2012
Rapport vastgesteld te Utrecht op 13 juli 2012

1. INLEIDING

De Inspectie van het Onderwijs voerde op 31 mei 2012 een onderzoek uit op de A.H. Gerhardschool om een oordeel te kunnen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs en over de naleving van wet- en regelgeving. De A.H. Gerhardschool is een school voor speciaal onderwijs aan zeer moeilijk opvoedbare kinderen.

Aanleiding en toezichthistorie

Naar aanleiding van het kwaliteitsonderzoek van oktober 2006 kwam de inspectie tot de conclusie dat zich geen tekortkomingen voordeden in de basiskwaliteit van de school. Op basis daarvan kende de inspectie een PKO4 aan de school toe. Dit arrangement is tijdens het bestuursgesprek in februari 2010 omgezet naar een basisarrangement. De inspectie handhaafde het basisarrangement tijdens het bestuursgesprek van februari 2011. In het kader van de vierjarencyclus van het inspectietoezicht is tijdens dit laatste bestuursgesprek met het bestuur afgesproken vóór 1 augustus 2012 een kwaliteitsonderzoek uit te voeren om het kwaliteitsprofiel van de school te actualiseren. In dit onderzoek gaat de inspectie tevens na of de school aan enkele wettelijke voorschriften voldoet.

Onderzoeksopzet

Deze rapportage is gebaseerd op:

- Onderzoek en analyse van documenten en gegevens over de school die bij de inspectie aanwezig zijn.
- Analyse van documenten die de school aan de inspectie toestuurd en die zicht bieden op de ontwikkelingen van de school.
- Onderzoek op locatie waarbij de inspectie:
 - o dossiers, inclusief handelingsplannen en ontwikkelingsperspectieven, bestudeerde en beoordeelde;
 - o gesprekken voerde met de directie, de commissie voor de begeleiding, een afvaardiging van de teamleden en enkele leerlingen;
 - o de onderwijspraktijk observeerde in zes groepen.

Na afloop van het onderzoek besprak de inspectie de bevindingen met de directie van de school en een vertegenwoordiger van het bevoegd gezag.

Uit het waarderingskader onderzocht de inspectie bij dit onderzoek de kern- en normindicatoren. Voor een volledig en actueel kwaliteitsprofiel voegde zij daaraan de indicatoren van de aspecten 'cyclisch proces en voorwaarden van kwaliteitszorg' toe.

Toezichtkader

De inspectie baseert zich bij het onderzoek op het Toezichtkader speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs 2005. In het jaarwerkplan verantwoordt de inspectie verder welke wettelijke aspecten zij onderzoekt. Deze documenten zijn te vinden op www.onderwijsinspectie.nl.

Opbouw rapport

In hoofdstuk 2 staan de bevindingen uit het onderzoek op het gebied van de onderwijskwaliteit en de wettelijke voorschriften. Daarna volgt een beschouwing waarin de inspectie de tekortkomingen toelicht en de schoolontwikkeling waar mogelijk in samenhang beschrijft. Hoofdstuk 3 bevat het toezichtarrangement.

2. BEVINDINGEN

2.1 Kwaliteits- en nalevingsprofiel

In onderstaande tabel vermeldt de inspectie welke indicatoren zij bij dit onderzoek heeft betrokken en tot welke bevindingen het onderzoek heeft geleid. De nummering in de tabellen verwijst naar het volledige waarderingskader (voortgezet) speciaal onderwijs. De bevindingen staan weergegeven in de vorm van een score. De score geeft aan in welke mate de school de desbetreffende indicator heeft gerealiseerd. De inspectie onderzocht daarnaast of de school voldoet aan de naleving van enkele wettelijke voorschriften.

Legenda:

1. slecht
2. onvoldoende
3. voldoende
4. goed
5. niet te beoordelen (alleen bij opbrengsten)

Cyclisch proces kwaliteitszorg	1	2	3	4
1.1 De school heeft inzicht in de verschillen in onderwijsbehoeften van haar leerlingenpopulatie.		•		
1.2 De school hanteert een onderwijsconcept dat aansluit bij haar leerlingenpopulatie.		•		
1.3 De school evalueert jaarlijks systematisch de kwaliteit van haar opbrengsten.		•		
1.4 De school evalueert regelmatig het leren en onderwijzen.		•		
1.5 De school evalueert regelmatig de leerlingenzorg.		•		
1.6 De school werkt planmatig aan verbeteractiviteiten.			•	
1.7 De school borgt de kwaliteit van het leren en onderwijzen en de leerlingenzorg.		•		
1.8 De school rapporteert aan belanghebbenden inzichtelijk over de gerealiseerde kwaliteit van haar onderwijs.		•		
Voorwaarden kwaliteitszorg	1	2	3	4
2.1 De schoolleiding stuurt de kwaliteitszorg aan.			•	
2.2 De kwaliteitszorg is verbonden met de visie op leren en onderwijzen en de leerlingenzorg zoals geformuleerd in het schoolplan.		•		
2.3 De schoolleiding zorgt voor een professionele schoolcultuur.			•	
2.4 Bij de zorg voor kwaliteit zijn personeel, directie, leerlingen, ouders/verzorgers en bestuur betrokken.			•	
Systeem van leerlingenzorg	1	2	3	4
3.1 De commissie voor de begeleiding bepaalt de onderwijsrelevante beginsituatie van de leerlingen.			•	
3.3 De school stelt een handelingsplan vast in overeenstemming met de ouders.			•	
3.5 De school gebruikt een samenhangend systeem van instrumenten en procedures voor het volgen van de vorderingen en ontwikkeling van de leerlingen.		•		
3.8 De commissie voor de begeleiding evalueert de uitvoering van het handelingsplan.		•		

Functionaliteit handelingsplanning	1	2	3	4	
4.1 De leerinhouden komen overeen met de afspraken in de documenten voor handelingsplanning.	•				
Leerstofaanbod	1	2	3	4	
5.1 De school hanteert een leerstofaanbod voor de schoolse vakken.			•		
5.4 Het leerstofaanbod sluit aan op het uitstroomperspectief van de leerlingen.		•			
5.5 Het leerstofaanbod maakt het mogelijk gericht in te spelen op verschillen tussen leerlingen.			•		
Onderwijstijd	1	2	3	4	
6.3 De teamleden maken efficiënt gebruik van de geplande onderwijstijd.			•		
6.4 De school stemt de hoeveelheid tijd af op de onderwijsbehoeften van (individuele) leerlingen.		•			
(Ortho)pedagogisch handelen	1	2	3	4	
7.2 De teamleden gaan op een respectvolle wijze met de leerlingen om.			•		
7.4 De teamleden handhaven de gedragsregels.			•		
7.6 De teamleden stemmen hun (ortho)pedagogisch handelen af op de onderwijsbehoeften van de leerlingen.			•		
(Ortho)didactisch handelen	1	2	3	4	
8.2 De leraren leggen duidelijk uit.			•		
8.4 De leraren stimuleren de leerlingen tot denken.			•		
8.5 De leraren realiseren een taakgerichte werksfeer.			•		
8.7 De leraren stemmen de instructie en verwerking af op de onderwijsbehoeften van de leerling.		•			
Actieve en zelfstandige rol leerlingen	1	2	3	4	
9.1 De leerlingen zijn actief betrokken bij de onderwijsactiviteiten.			•		
9.3 De leerlingen hebben verantwoordelijkheid voor de organisatie van hun leerproces, die past bij hun ontwikkelingsniveau.		•			
Schoolklimaat	1	2	3	4	
10.1 De school heeft inzicht in de beleving van de sociale veiligheid door leerlingen en personeel en in de incidenten die zich op het gebied van sociale veiligheid op school voordoen.			•		
10.2 De school heeft een veiligheidsbeleid gericht op het voorkomen van incidenten in en om de school.			•		
10.3 De school heeft een veiligheidsbeleid gericht op afhandeling van incidenten in en om de school.			•		
10.4 De leerlingen en de teamleden voelen zich aantoonbaar veilig op school.			•		
10.6 De ouders tonen zich betrokken bij de school door de activiteiten die de school daartoe onderneemt.			•		
Opbrengsten	1	2	3	4	5
11.4 De resultaten van de leerlingen aan het eind van de schoolperiode liggen ten minste op het niveau dat op grond van de kenmerken van de leerlingen mag worden verwacht.					•

Wet- en regelgeving	ja	nee
De school heeft de vastgestelde schoolgids aan de inspectie toegestuurd (WEC, artikel 27).	•	
De school heeft het vastgestelde schoolplan aan de inspectie toegestuurd (WEC, artikel 27).	•	
De onderwijstijd voldoet aan de wettelijke voorschriften (WEC, artikel 11).	•	

2.2 Beschouwing

Algemeen beeld

De inspectie concludeert dat de kwaliteit van het onderwijs op de A.H. Gerhardschool onvoldoende is. Zij komt tot dit oordeel op basis van de beslisregel die zij toepast op het waarderingskader. Twee van de vier normindicatoren binnen het aspect 'systeem van leerlingenzorg' zijn onvoldoende. Verbetering behoeft de samenhang in het systeem van instrumenten en procedures voor het volgen van de vorderingen van de leerlingen en de evaluatie van de uitvoering van de handelingsplannen. Omdat leraren geen lesvoorbereiding of lesplanning gebruiken, kunnen zij niet aantonen dat zij de informatie in het handelingsplan of ontwikkelingsperspectief gebruiken om het onderwijs vorm te geven. De kwaliteit van het onderwijsleerproces is verder overwegend voldoende. Nadere aandacht vragen de aansluiting van het leerstofaanbod op de uitstroomperspectieven, de afstemming van de leertijd en de instructie en de verwerking op de onderwijsbehoeften van de leerlingen en de verantwoordelijkheid van de leerlingen voor de organisatie van hun eigen leerproces. Het klimaat op de school is prettig en wordt als veilig ervaren door zowel de leerlingen als het personeel.

De ontwikkelingen van de school plaatst de inspectie in het licht van de contextfactoren waarmee de school te kampen heeft gehad. Dit schooljaar (2011/2012) heeft de school vrijwel een geheel nieuw team van leraren en assistenten door vertrek en langdurige ziekte van collega's. Ook waren er tijdens het bezoek van de inspectie veel invalkrachten werkzaam. Dit maakt de school kwetsbaar en draagt eraan bij dat de ontwikkelingen van de school onvoldoende hebben plaatsgevonden.

De kwaliteitszorg beoordeelt de inspectie vrijwel geheel als onvoldoende. De beschrijving van de leerlingenpopulatie in de schoolgids en het schoolplan geeft geen goed beeld van de complexe populatie waaraan de school onderwijs geeft. De school heeft geen instrument om de kwaliteitszorg in kaart te brengen, zij borgt de kwaliteit onvoldoende en zij informeert belanghebbenden zoals ouders onvoldoende over de kwaliteit van haar onderwijs.

De inspectie heeft één tekortkoming vastgesteld in de naleving van wettelijke voorschriften. Het betreft de naleving van de wettelijke voorschriften voor het opstellen van het handelingsplan bij nieuwe leerlingen.

Toelichting

Cyclisch proces kwaliteitszorg

De inspectie stelt vast dat er geen sprake is van systematische kwaliteitszorg volgens een cyclisch proces. Het bestuur maakte voor haar scholen nog geen keuze voor een kwaliteitsinstrument. De voorwaarden voor kwaliteitszorg zijn grotendeels wel aanwezig.

In de schoolgids en het schoolplan beschrijft de school de kenmerken van haar leerlingenpopulatie en onder welke voorwaarden zij tot leren komt. Deze beschrijving komt echter niet overeen met de complexe populatie die de school bezoekt. Daarom is indicator 1.1 onvoldoende. Ook de indicator over het onderwijsconcept (1.2) beoordeelt de inspectie als onvoldoende. Het huidige onderwijsconcept geeft geen beeld van wat de school onder goed onderwijs verstaat voor deze complexe populatie.

De A.H. Gerhardschool heeft geen eigen doelen op het gebied van opbrengsten, onderwijzen en leren en leerlingenzorg waardoor de evaluatie van deze indicatoren (1.3, 1.4 en 1.5) onvoldoende tot stand kan komen. De opbrengsten vermeldt de school door de weergave van

uitstromers. Hier ligt echter geen analyse aan ten grondslag en het is niet duidelijk of dit volgens de verwachting van de school is. Daarnaast legt de school afspraken omtrent het leren en onderwijzen en de leerlingenzorg nog onvoldoende systematisch vast en houdt zij te weinig toezicht op de naleving ervan (indicator 1.7).

De inspectie oordeelt dat de school voldoende planmatig werkt aan verbeteractiviteiten. Dat blijkt uit de plannen in het schoolplan en de evaluatie in het jaarverslag. De school zou dit wel veel scherper neer kunnen zetten door expliciete vermelding van het tijdspad en prioritering van de diverse activiteiten. Tevens zal de directie het aantal doelstellingen drastisch moeten beperken, zodat dit aantal werkbaar is voor alle betrokkenen.

De school beschouwt de schoolgids als informatiedocument voor de ouders. Hierin wordt de lezer echter in onvoldoende mate geïnformeerd over de onderwijskwaliteit. Ook in andere documenten ziet de inspectie dit niet terug en daarom beoordeelt zij indicator 1.8 eveneens als onvoldoende.

De voorwaarden voor kwaliteitszorg zijn grotendeels aanwezig. Zo stuurt de leiding de kwaliteitszorg aan, zorgt zij voor een professionele cultuur en zijn diverse partijen betrokken bij de zorg voor kwaliteit. Er is echter geen verbinding tussen de visie van de school en de kwaliteitszorg. De zorg voor kwaliteit is onvoldoende een onderdeel van het totale schoolbeleid.

Systeem van leerlingenzorg, functionaliteit handelingsplanning en opbrengsten

Het systeem van leerlingenzorg is van onvoldoende kwaliteit. Met name de evaluatie van de handelingsplannen of ontwikkelingsperspectieven en het gebruik van een samenhangend systeem van instrumenten en procedures voor het volgen van de vorderingen en ontwikkeling van de leerlingen behoeven verbetering.

De inspectie en de commissie voor de begeleiding (cvb) hebben gesproken over de overgangssituatie waar de school in zit. Waar de school eerst werkte met handelingsplannen en een groepsplan, is zij nu bezig om de transitie te maken naar ontwikkelingsperspectieven. Het ontwikkelingsperspectief is echter niet handzaam door de hoeveelheid gegevens. Daarnaast sluit het nieuwe handelingsplan niet naadloos aan op het voorgaande plan. De eindevaluatie van het ontwikkelingsperspectief vindt plaats in juni, de vaststelling van het nieuwe plan gebeurt pas in oktober. Hierdoor is niet duidelijk waar de school aan werkt in de periode van juni tot oktober. De school wilde dit ondervangen door een nul-moment in te voeren. De 'oude' leraar kiest dan een doel van de afgelopen periode, waaraan de 'nieuwe' leraar kan werken tot hij de nieuwe doelen formuleert. Dit nul-moment is echter niet altijd een onderdeel van het plan en de keuze voor het doel is ook niet altijd in lijn met de doorgaande ontwikkeling, omdat de leerling het doel al had behaald. De cvb beraadt zich hierop en bekijkt of het mogelijk is om tijdens de eindevaluatie van het 'oude' plan direct het 'nieuwe' plan op te stellen.

De cvb stelt een integratief beeld op waarin de eerste gegevens van een leerling staan. Hieronder vallen gegevens over de intelligentie, het didactisch en sociaal-emotioneel functioneren en andere gegevens vanuit de ouders of kinderdagcentrum(kdc)/school van herkomst. De school stelt de handelingsplannen of ontwikkelingsperspectieven vast met ouders. De ouders ondertekenen het plan als blijk van overeenstemming.

De school volgt de ontwikkeling van haar leerlingen met methodegebonden en methodeonafhankelijke toetsen. Desondanks oordeelt de inspectie negatief op indicator 3.5. De school heeft namelijk geen instrument voor het volgen van de vorderingen van haar leerlingen op sociaal-emotioneel gebied. Er is al wel een keuze gemaakt voor een instrument op dit gebied, maar deze is nog niet ingevoerd. Weliswaar is er aandacht voor de sociaal-

emotionele ontwikkeling door de aanpak die gericht is op het creëren van een positief schoolklimaat. Maar om te kunnen vaststellen of leerlingen zich ontwikkelen op sociaal-emotioneel gebied is er meer nodig.

Daarnaast constateert de inspectie dat de evaluatie van de handelingsplannen door de cvb onvoldoende zichtbaar is. De handelingsplannen worden weliswaar minimaal tweemaal per jaar geëvalueerd, maar de cvb legt de uitkomsten niet goed vast. In de handelingsplannen treft de inspectie in die gevallen waar de evaluatie wel is ingevuld, alleen aan of een doel wel of niet is behaald. Op welke grond de cvb tot deze conclusie komt, beschrijft zij niet. Hierbij ontbreekt een analyse van bevorderende en belemmerende factoren die hebben bijgedragen aan het resultaat en die beïnvloedbaar zijn door de school. Daarnaast wordt niet beschreven welke consequenties zijn verbonden aan het wel of niet behalen van doelen. Oftewel, wat de gevolgen hiervan zijn voor het nieuwe handelingsplan of ontwikkelingsperspectief. Bovendien is het van belang dat de school de informatie uit de methodegebonden en methodeonafhankelijke toetsen betreft bij de evaluatie.

De functionaliteit van de handelingsplanning of ontwikkelingsperspectieven is niet zichtbaar in de groepen. Waar leerlingen aan werken, is alleen te achterhalen in de aantekeningen van sommige leraren en door het bekijken van de werkboeken van de leerlingen. De leraren maken op deze wijze niet inzichtelijk aan welke doelen ze werken, hoe ze daaraan werken en waarom ze daaraan werken. De functionaliteit van de handelingsplanning schiet hiermee ernstig tekort. Dit is een groot risico.

De resultaten van de leerlingen beoordeelt de inspectie nu nog niet. Het ontbreekt haar aan standaarden waaraan zij opbrengstgegevens van scholen kan afmeten. Aan de andere kant verantwoordt de school zich onvoldoende over de opbrengsten van de leerlingen op het gebied van zowel de cognitieve basisvaardigheden als van de sociale en emotionele ontwikkeling. De school werkt met doelen, ontwikkelingsperspectieven en uitstroomprofielen die onvoldoende concreet zijn. Aan de hand daarvan kan de school niet nagaan of leerlingen zich naar verwachting ontwikkelen.

Onderwijsleerproces

De kwaliteit van het onderwijsleerproces is overwegend voldoende. Wel treft de inspectie binnen vrijwel alle aspecten van het onderwijsleerproces tekortkomingen aan. Positieve uitzondering is het (ortho)pedagogisch handelen van de teamleden.

Het leerstofaanbod is volledig en biedt mogelijkheden om op verschillen tussen leerlingen af te stemmen. De school werkt op dit moment de leerlijnen uit. Alleen de leerlijn technisch lezen heeft de school afgerond en gekoppeld aan het uitstroomperspectief. Op alle andere gebieden moet dit nog plaatsvinden. Hierdoor sluit het leerstofaanbod onvoldoende aan op het uitstroomperspectief.

De inspectie concludeert dat er sprake is van efficiënt gebruik van de onderwijstijd. Er gaat nauwelijks tijd verloren aan de leswisselingen of door storingen van buitenaf. Er is echter geen sprake van een beredeneerde afstemming van de hoeveelheid tijd op de onderwijsbehoeften van (individuele) leerlingen. Afstemming heeft de inspectie ook gemist op het gebied van de instructie en verwerking. De lessen kenmerken zich door individueel onderwijs. Dit is een gevolg van de indeling van de groepen op basis van gedrag waardoor er veel niveaoverschillen in de groepen zijn. In een dergelijke groepssamenstelling is het bijna onmogelijk om voldoende afstemming te realiseren.

De individuele uitleg is meestal wel duidelijk. De leraar sluit hierbij aan op eerdere lesstof, noemt het doel van de les en noemt concrete voorbeelden die aansluiten bij de beleving van de leerlingen. De inspectie constateert dat de 'taakgerichte werksfeer' en het 'stimuleren tot

denken' voldoende zijn terug te zien in het handelen van de leraren. Daarnaast gaan de teamleden respectvol om met de leerlingen en stemmen zij hun (ortho)pedagogisch handelen af op de onderwijsbehoeften van de leerlingen.

In de meeste lessen werd een actieve betrokkenheid waargenomen. De leerlingen krijgen echter in onvoldoende mate de gelegenheid om zelfverantwoordelijk te zijn voor het eigen leerproces. Onderliggend schoolbeleid op dit gebied ontbreekt.

Het peilen van de tevredenheid onder teamleden, ouders en leerlingen is een terugkerende activiteit. De laatste meting vond plaats in mei 2011. Daarnaast heeft de school een veiligheidsbeleid vastgelegd en meerdere protocollen opgesteld voor zowel het voorkomen van incidenten als het afhandelen ervan. Uit de tevredenheidsmeting en het gesprek met de leraren en leerlingen komt naar voren dat zij het klimaat als veilig beschouwen.

Wet- en regelgeving

In het kader van naleving van wettelijke voorschriften stelt de inspectie een tekortkoming vast wat betreft de periode van het opstellen van een handelingsplan voor nieuwe leerlingen. De A.H. Gerhardschool houdt hier een periode van zes weken aan, terwijl wettelijk gezien dit plan binnen een maand gereed moet zijn (WEC, artikel 41a).

3. TOEZICHTARRANGEMENT

Kwaliteit

De kwaliteit van het onderwijs vertoont belangrijke tekortkomingen. Daarom beoordeelt de Inspectie van het Onderwijs de kwaliteit als zwak en kent zij de A.H. Gerhardschool een aangepast arrangement toe. De A.H. Gerhardschool valt onder intensief toezicht. De inspectie is met het bevoegd gezag overeengekomen dat de onderwijskwaliteit in juni 2013 weer van voldoende niveau is. De inspectie voert rond de zomer van 2013 opnieuw onderzoek uit om na te gaan of de school de tekortkomingen heeft opgeheven.

Naleving

De inspectie stelt één tekortkoming vast in de naleving van wettelijke voorschriften. Het bevoegd gezag dient de geconstateerde tekortkomingen in de naleving van wettelijke voorschriften op te heffen. In verband hiermee geeft zij het bestuur de volgende opdrachten. Het bestuur ziet er op toe dat:

- De school handelt in overeenstemming met artikel 41a van de WEC en treft maatregelen om handelingsplannen of ontwikkelingsperspectieven van nieuwe leerlingen binnen één maand gereed te hebben. Het bestuur informeert de inspectie vóór 1 november 2012 over deze maatregel.

In de periode van vaststelling van dit inspectierapport scherpste de school haar procedure aan voor het tot stand laten komen van de handelingsplannen voor nieuwe leerlingen. Volgens de nieuwe werkwijze van de commissie voor de begeleiding zullen nieuwe leerlingen binnen een maand een eerste handelingsplan hebben.